



Centrum Doradztwa Rolniczego  
w Brwinowie



Centralna Biblioteka Rolnicza  
w Warszawie

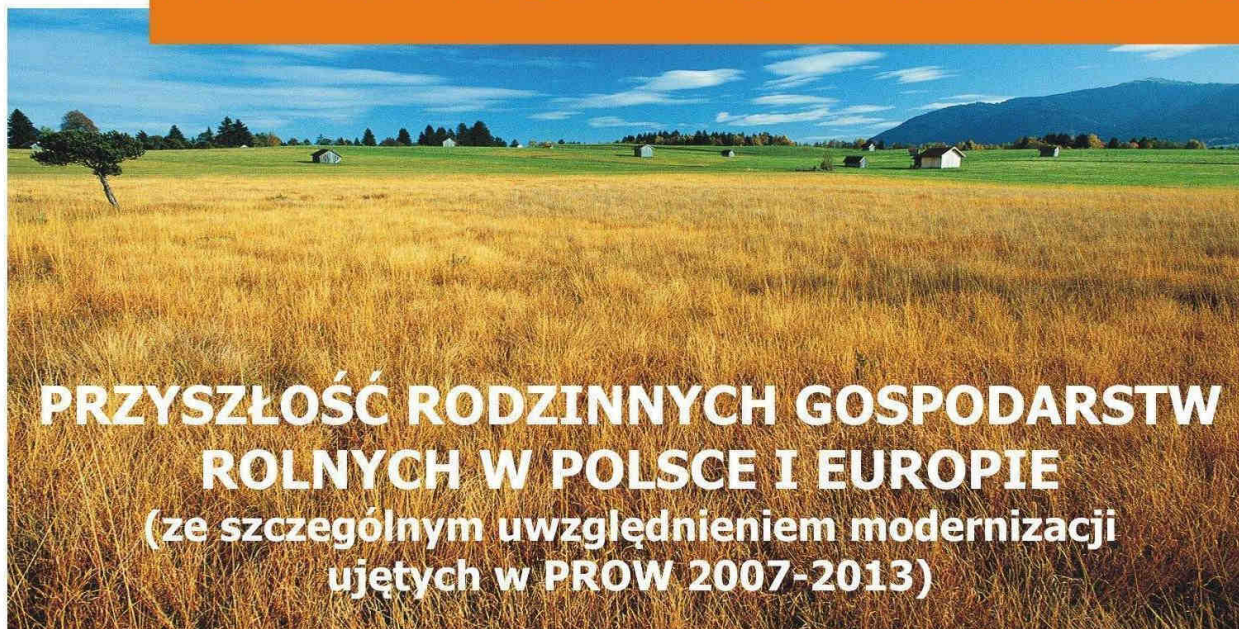
### Patronat honorowy

Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi  
Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego

### Patronat medialny



## VII ROLNICZY FESTIWAL NAUKI



**PRZYSZŁOŚĆ RODZINNYCH GOSPODARSTW  
ROLNYCH W POLSCE I EUROPIE**  
(ze szczególnym uwzględnieniem modernizacji  
ujętych w PROW 2007-2013)

### KSIAŻKA STRESZCZEŃ

**Brwinów – Warszawa, 16-17 września 2010 roku**



## SPIS TREŚCI

Program pierwszego dnia konferencji .....	4
dr hab. Krzysztof Firlej – Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie Rola i możliwości rozwoju wiejskich gospodarstw rodzinnych jako jednostek organizacyjnych polskiego agrobiznesu .....	5
Zofia Stypińska – Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi Oświata jako instrument wzmocnienia efektywności i nowoczesności gospodarstw rodzinnych .....	6
prof. dr hab. Stanisław Krasowicz – Instytut Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa Państwowy Instytut Badawczy w Puławach Rola nauki w rozwoju gospodarstw rodzinnych .....	8
dr hab. Danuta Kołodziejczyk, dr Marcin Gospodarowicz – Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy w Warszawie Relacje rolników z instytucjami działającymi w otoczeniu gospodarstw rolnych .....	9
dr Adam Wasilewski - Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy w Warszawie Współpraca gospodarstw rolnych z instytucjami sektora publicznego .....	10
Program drugiego dnia konferencji .....	12

16 września 2010 roku  
**Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie**

**Konferencja**  
**„Przyszłość rodzinnych gospodarstw rolnych**  
**w Polsce i w Europie”**

**PROGRAM**

- 11.00 - 11.15 Otwarcie konferencji  
Krzysztof Mościcki – dyrektor Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie  
Ryszard Miazek – dyrektor Centralnej Biblioteki Rolniczej w Warszawie  
Wystąpienia przedstawicieli Patronów Honorowych:  
Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi  
Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego  
Prowadzenie konferencji:  
Karol Bujoczek - redaktor naczelny TOP AGRAR
- 11.15 - 12.00 Polityczne aspekty gospodarki rodzinnej w rolnictwie. Przyszłość Wspólnej Polityki Rolnej w UE  
*Marek Sawicki - Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi*
- 12.00 – 12.20 Rola i możliwości rozwoju wiejskich gospodarstw rodzinnych jako jednostek organizacyjnych polskiego agrobiznesu  
*dr hab. Krzysztof Firlej – Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie*
- 12.20 - 12.40 Oświata jako instrument wzmocnienia efektywności i nowoczesności gospodarstw rodzinnych  
*Zofia Stypińska – Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi*
- 12.40 – 13.00 Dyskusja
- 13.00 - 14.00 Obiad
- 14.00 - 14.20 Rola nauki w rozwoju gospodarstw rodzinnych  
*prof. dr hab. Stanisław Krasowicz – Instytut Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa Państwowy Instytut Badawczy w Puławach*
- 14.20 - 14.40 Relacje rolników z instytucjami działającymi w otoczeniu gospodarstw rolnych  
*dr hab. Danuta Kołodziejczyk, dr Marcin Gospodarowicz – Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej Państwowy Instytut Badawczy w Warszawie*
- 14.40 - 15.00 Współpraca gospodarstw rolnych z instytucjami sektora publicznego  
*dr Adam Wasilewski - Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej Państwowy Instytut Badawczy w Warszawie*
- 15.00 – 15.20 Dyskusja
- 15.20 - 15.30 Podsumowanie konferencji

## **Rola i możliwości rozwoju wiejskich gospodarstw rodzinnych jako jednostek organizacyjnych polskiego agrobiznesu**

Problematyka wystąpienia będzie się zawierać w obszarze identyfikacji jednostek organizacyjnych prowadzących działalność gospodarczą w polskim agrobiznesie, ze szczególną orientacją na wiejskie gospodarstwa rodzinne. Scharakteryzowany zostanie stan ekonomiczno-gospodarczy wiejskich gospodarstw rodzinnych ze wskazaniem na te najlepiej gospodarujące i rokujące nadzieję na przyszłość. W chwili, gdy istnieje ciągła konieczność przekształceń w zakresie form jednostek organizacyjnych prowadzących działalność w polskim agrobiznesie wymagane jest powszechne dostosowanie ich do warunków rynkowych, obowiązujących w Unii Europejskiej.

Określony zostanie aktualny stan polskiego rolnictwa, jego możliwości i zakres rozwoju, które wpływają bezpośrednio na cały system polskiego agrobiznesu. Celem wystąpienia będzie także przedstawienie ilościowego i ekonomicznego stanu funkcjonowania jednostek organizacyjnych polskiego agrobiznesu, który ulega ciągłym zmianom na skutek zmieniających się warunków rynkowych oraz obowiązującej ustawy o ustroju rolnym.

W polskim agrobiznesie funkcjonują jednostki organizacyjne, które zajmują się działalnością gospodarczą wytwarzającą bezpośrednio produkty rolne lub pośrednio przyczyniają się do ich wytworzenia, dystrybucji lub sprzedaży. Każda z jednostek przyjmuje odpowiednią formę organizacyjną najlepiej odpowiadającą rodzajowi wykonywanych czynności oraz zapewniającą w najkorzystniejszy sposób jej egzystencję. Formy organizacyjne przyjęte przez jednostki gospodarcze ulegają ciągłym przemianom w zależności od obowiązującego prawa gospodarczego oraz zmiennych warunków rynkowych.

Ze względu na formę organizacyjną przedsiębiorstwa w strukturze polskiego agrobiznesu możemy wyróżnić indywidualne gospodarstwa chłopskie, jednostki prywatne poza rolnictwem, przedsiębiorstwa powstałe po wielkoobszarowych gospodarstwach rolnych, przedsiębiorstwa partnerskie, spółdzielnie i spółki akcyjne (korporacje).

Indywidualne gospodarstwa chłopskie posiadają cechy prywatnego przedsiębiorstwa, które jest podmiotem gospodarczym, a jego cel to dostarczanie dóbr i usług potencjalnym nabywcom oraz maksymalizacja zysku.

Ze względu na skalę, najwięcej w Polsce występuje indywidualnych gospodarstw chłopskich, które powszechnie są nazywane wiejskimi gospodarstwami rodzinnymi należącymi do pojedynczego przedsiębiorcy, który zarządza swoim kapitałem produkcyjnym i handlowym.

## **Oświata jako instrument wzmocnienia efektywności i nowoczesności gospodarstw rodzinnych**

Głównym celem przygotowywanej w MRiRW *Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa* jest wzrost jakości życia na obszarach wiejskich zapewniający efektywne wykorzystanie zasobów i potencjałów rolnictwa i rybactwa dla zrównoważonego rozwoju kraju. Zrównoważony rozwój, wielofunkcyjność, konkurencyjność obszarów wiejskich to zarówno unowocześnianie rolnictwa i gospodarki żywnościowej, ale także równoległe rozwijanie przedsiębiorczości i działalności pozarolniczej, tak aby obszary wiejskie stały się atrakcyjnym miejscem pracy, zamieszkania, wypoczynku, z zachowaniem unikalnych walorów przyrodniczych i kulturowych wsi.

Drogą do osiągnięcia tego celu jest wzrost poziomu wykształcenia, kwalifikacji i aktywności zawodowej mieszkańców wsi, w tym właścicieli gospodarstw rolnych. W dzisiejszych czasach nie trzeba już prawie nikomu tłumaczyć jakie znaczenie ma poziom wykształcenia dla przyszłej ścieżki zawodowej. Dobre wykształcenie jest coraz bardziej doceniane także na obszarach wiejskich. Rosną aspiracje edukacyjne ludności wiejskiej, zwłaszcza młodszych pokoleń. Mimo to, nadal występuje luka edukacyjna między ludnością wiejską i miejską. W 2008 roku, wg danych GUS, odsetek ludności w wieku 15 lat i więcej z wykształceniem średnim i policealnym wynosił na wsi 25,3%, a w miastach 38,3%, a z wykształceniem wyższym, odpowiednio 23,2% i 7,5%. Młodzież wiejska, pomimo coraz większej motywacji i aspiracji edukacyjnych, z uwagi na bariery komunikacyjne i często finansowe, ma nadal utrudniony dostęp do wykształcenia na wszystkich poziomach edukacji. Problemem jest też duże zróżnicowanie w sferze jakości uzyskiwanego wykształcenia i kwalifikacji nabytych w szkole – niższy poziom nauczania w szkołach wiejskich. Ponadto występują niedostatki wykształcenia u osób dorosłych, jak również niewystarczająca jest liczba odpowiednich form dokształcania osób, które w przeszłości zakończyły proces kształcenia ogólnego lub zawodowego na zbyt niskim poziomie w stosunku do wymogów współczesnego rynku pracy lub prowadzenia działalności rolniczej. Natomiast pozytywnym aspektem w strukturze wykształcenia ludności wiejskiej jest znaczne zmniejszenie udziału ludności z wykształceniem podstawowym. Szczególnie jest to istotne w grupie osób prowadzących gospodarstwa rolne. Wg badań IERiGŻ-PIB polepszenie poziomu wykształcenia ogólnego wśród rolników w ostatnich latach wiąże się z napływem do rolnictwa młodych osób, które cechowały się kwalifikacjami na coraz wyższym poziomie. Niemniej nie zmienia to faktu, iż ciągle zbyt mały jest odsetek właścicieli gospodarstw posiadających kierunkowe kwalifikacje rolnicze (szkolne lub nabyte w formach pozaszkolnych), co jest barierą w pozyskiwaniu wsparcia i absorpcji środków w ramach krajowej i unijnej polityki rolnej oraz wykorzystywaniu i wdrażaniu w rolnictwie nowoczesnych technik i technologii. Z drugiej strony wraz z wprowadzeniem mechanizmów i instrumentów WPR pojawił się wśród osób prowadzących działalność rolniczą popyt na wiedzę i umiejętności przydatne w planowaniu i wdrażaniu procesów modernizacyjnych, korzystania z instrumentów socjalnych, ze środków wspierających ochronę środowiska i uzyskiwanie dochodów ze źródeł pozarolniczych. Jednym z warunków ubiegania się o te środki jest legitymowanie się odpowiednim wykształceniem i kwalifikacjami rolniczymi. Dotyczy to takich działań PROW 2007-2013 jak: ułatwane startu młodym rolnikom, modernizacja gospodarstw rolnych, renty strukturalne.

W procesie unowocześniania rolnictwa i przygotowania rolników do absorpcji środków UE istotną rolę odgrywa i odgrywać będzie szkolnictwo rolnicze.

Publiczne szkoły rolnicze prowadzone są przez jednostki samorządu terytorialnego (głównie szczebla powiatowego), a także przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Szkoły rolnicze kształcą w 27 zawodach w takich obszarach, jak: produkcja rolnicza, ogrodnictwo, technika rolnicza, przetwórstwo spożywcze, agrobiznes, kształtowanie krajobrazu, turystyka wiejska, usługi gastronomiczne, rybactwo śródlądowe, inżynieria środowiska i melioracja, weterynaria. W skali kraju w zawodach związanych z rolnictwem i jego otoczeniem w roku szkolnym 2009/2010 kształciło się ponad 200 tys. uczniów i słuchaczy.

Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi aktualnie prowadzi 45 Zespołów Szkół Centrów Kształcenia Rolniczego, w których kształci się ponad 13 tys. uczniów i pracuje ok. 1700 nauczycieli. Bazę dydaktyczną do kształcenia praktycznego stanowią szkolne warsztaty i pracownie ćwiczeń praktycznych oraz szkolne gospodarstwa rolne, a także gospodarstwa rolników indywidualnych, ośrodki doradztwa rolniczego, zakłady przetwórstwa spożywczego.

Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi prowadząc szkoły rolnicze ma możliwość bezpośredniego oddziaływania na jakość i efektywność kształcenia rolniczego. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi podejmuje działania aby podległe szkoły rolnicze stały się nowoczesnymi ośrodkami edukacji - centrami kształcenia rolniczego, z dobrym wyposażeniem dydaktycznym i odpowiednio przygotowaną kadrą pedagogiczną, kształcącymi w różnych zawodach w zależności od potrzeb sektora rolno-spożywczego, szeroko oddziaływującymi na środowisko. Zespoły Szkół Centra Kształcenia Rolniczego prowadzone przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi będą systematycznie poszerzać i różnicować ofertę edukacyjną dla młodzieży i dorosłych mieszkańców wsi, uwzględniając ich potrzeby i oczekiwania w zakresie podnoszenia kwalifikacji zawodowych oraz ogólnych kompetencji niezbędnych do unowocześniania rolnictwa i funkcjonowania w życiu społecznym wsi.

Szkoły i placówki muszą stawać się także ośrodkami współpracy z szerokim kręgiem podmiotów działających na rzecz edukacji rolniczej, rolnictwa i wsi, takimi jak ośrodki doradztwa rolniczego, jednostki naukowe, szkoły wyższe, izby rolnicze organizacje branżowe, itp.

Przed oświatą rolniczą stoi zatem zadanie aktywnego włączenia się w rozwój kapitału ludzkiego na obszarach wiejskich, w proces uczenia się przez całe życie. Szkoły i placówki rolnicze powinny być ośrodkami innowacyjnej wiedzy, umiejętności i kompetencji. Dzięki temu proces unowocześniania gospodarstw rodzinnych, podnoszenia ich efektywności produkcyjnej i ekonomicznej będzie przynosił pozytywne rezultaty.

## **Rola nauki w rozwoju gospodarstw rodzinnych**

Gospodarstwa rodzinne są dominującą formą w polskim rolnictwie. Charakteryzują się one dużym zróżnicowaniem, które jest pochodną uwarunkowań przyrodniczych i organizacyjno-ekonomicznych. Wymagają wsparcia ze strony doradztwa i nauki.

Na przykładzie działalności Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa – Państwowego Instytutu Badawczego w Puławach przedstawiono rolę nauki w rozwoju gospodarstw rodzinnych, koncentrując się na aspektach produkcyjno-technologicznych oraz ekonomicznych.

W okresie 60 lat swojej działalności IUNG odegrał znaczącą rolę w kreowaniu postępu technologicznego w produkcji roślinnej w Polsce. Szczyci się też szeregiem dokonań w dziedzinie kształtowania środowiska rolniczego (przyrodniczego). Czynnikiem decydującym o możliwościach wykorzystania wyników badań naukowych IUNG jest postępująca polaryzacja gospodarstw rodzinnych. Istnieje prężna grupa gospodarstw towarowych, ale wzrasta też liczba gospodarstw najmniejszych, których działalność ogranicza się niemal wyłącznie do produkcji na własne potrzeby. Z drugiej jednak strony szereg wyników badań i wdrożeń dotyczących kształtowania relacji człowiek – środowisko przyrodnicze może mieć istotne znaczenie dla gospodarstw małych. Konieczna jest więc dywersyfikacja oferty nauki i doradztwa dla gospodarstw rodzinnych.

Rolę nauki we wspieraniu gospodarstw rodzinnych oceniono uwzględniając ważniejsze osiągnięcia IUNG. Wykazano, że nauka dostrzega problemy jakie w swoim rozwoju napotykają gospodarstwa rodzinne i proponuje do ich rozwiązywania wykorzystanie wyników badań naukowych. Jednocześnie wskazano, że oferta nauki i doradztwa, ukierunkowana na wspieranie rozwoju gospodarstw rodzinnych musi być stale wzbogacana i rozszerzana, co wiąże się między innymi, z ewolucją Wspólnej Polityki Rolnej oraz zmianami jakie nastąpiły (i stale się dokonują) w gospodarstwach rodzinnych. Stwierdzono, że problemy o fundamentalnym znaczeniu dla rozwoju gospodarstw rodzinnych to:

- 1) doskonalenie transferu wyników badań naukowych do praktyki rolniczej;
- 2) kształtowanie partnerskich relacji pomiędzy nauką i doradztwem rolniczym;
- 3) skuteczne, efektywne wykorzystanie wsparcia jakie gospodarstwom rodzinnym oferuje WPR, PROW 2007-2013.



## **Relacje rolników z instytucjami działającymi w otoczeniu gospodarstw rolnych**

W ostatnich latach gospodarstwa rolne przechodzą proces modernizacji, który zmierza w kierunku unowocześnienia technik wytwórczych i przeorientowania się na rynkowe sposoby działania. Proces ten postępuje powoli, a wynika to m.in. z instytucjonalizacji tradycji, wzorców, struktury społecznej i kultury gospodarczej oraz obaw przed ponoszeniem ryzyka. Duże znaczenie w przełamaniu tych mentalnych barier wśród rolników ma oddziaływanie silnego czynnika zewnętrznego jakim jest instytucja, która tworzy ramy i mechanizmy regulujące zachowanie użytkowników gospodarstw rolnych w procesie gospodarowania.

Włączenie instytucji w proces gospodarowania czyni, że:

- podejmowane działania stają się bardziej przewidywalne, co niewątpliwie wpływa na wielkość kosztów transakcyjnych,
- następuje szybsze dostosowanie się gospodarstw rolnych do zmieniających się warunków ekonomicznych i organizacyjnych.

Główny cel badawczy: przedstawienie relacji między rolnikami a instytucjami działającymi w otoczeniu gospodarstw rolnych.

Szczegółowy zakres analizy dotyczy:

- identyfikacji instytucji działających w otoczeniu gospodarstw rolnych,
- określenia siły relacji między rolnikami a instytucjami,
- przedstawienia obszarów wsparcia gospodarstw rolnych przez lokalne instytucje,
- przedstawienia obszarów efektu współpracy w opinii rolników,
- przedstawienia barier ograniczeń współpracy rolników z instytucjami,
- przedstawienie czynników determinujących relacje rolników z instytucjami (współczynnik zależności),
- próba oceny gospodarstwa z punktu widzenia efektywności wykorzystania współpracy z instytucjami - metodą DEA.

Założeniem badań było, że relacje rolników z lokalnymi instytucjami mogą sprzyjać podejmowaniu przez rolników określonych decyzji co do zmian w gospodarowaniu, stymulowaniu procesów przekształceń w strukturze gospodarczej i metodach działania.

Relacje między użytkownikami gospodarstw rolnych a instytucjami wspierającymi gospodarstwa rolne zostały przedstawione w oparciu o badania ankietowe 400 gospodarstw rolnych prowadzących rachunkowość rolną (FADN) na terenie całego kraju. Wybrane gospodarstwa były zróżnicowane pod względem wielkości obszaru, siły ekonomicznej i typu rolniczego.

## **Współpraca gospodarstw rolnych z instytucjami sektora publicznego**

W ramach programu wieloletniego, IERiGŻ-PIB prowadził badania, których celem było określenie oddziaływania systemu instytucjonalnego na modernizację gospodarstw rolnych. Przedmiotem tych badań były m.in. relacje zachodzące pomiędzy organizacjami sektora publicznego a gospodarstwami rolnymi, zorientowane na procesy modernizacji. Przeprowadzono w związku z tym analizy zarówno potencjalnych możliwości, jak i faktycznego zaangażowania w modernizację gospodarstw rolnych takich organizacji, jak Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Agencja Nieruchomości Rolnych, Ośrodki Doradztwa Rolniczego oraz wszystkie szczeble samorządu terytorialnego. Pod uwagę wzięto również samorząd gospodarczy rolników zorganizowany w formie Izb Rolniczych. Zaznaczyć należy, że prowadzonej analizie oddziaływania sektora publicznego na modernizację gospodarstw rolnych wykorzystano dość szerokie ujęcie pojęcia „modernizacja”. Nie ograniczono się bowiem do oddziaływania wyłącznie na proces wdrażania nowych, innowacyjnych technologii czy technik produkcji rolnej, ale uwzględniono również kwestie związane z m.in. z organizacją i zarządzaniem, ochroną środowiska przyrodniczego, poprawą jakości kapitału ludzkiego oraz infrastrukturą. W badaniach podjęto również próbę oceny wpływu funkcjonujących rozwiązań w sferze praw własności na modernizację.

Przygotowany referat zawiera jednak wyniki tylko pewnego wycinka przeprowadzonych badań, a mianowicie ocenę faktycznej współpracy organizacji sektora publicznego z gospodarstwami rolnymi na rzecz modernizacji. W ramach tej oceny określone zostało znaczenie usług poszczególnych organizacji świadczonych gospodarstwom rolnym. Ponadto przeprowadzona została analiza jakości usług poszczególnych organizacji w opinii rolników. Ich zakres i jakość są bowiem czynnikami podejmowania przez rolników decyzji o współpracy. Nie są to jednak jedyne czynniki, które mają wpływ na powyższe decyzje. W związku z tym do prezentacji włączono wyniki analizy wpływu wielkości gospodarstwa – mierzonej zarówno powierzchnią użytków rolnych jak i poziomem nadwyżki bezpośredniej – na strukturę organizacji, z którymi gospodarstwo współdziałało. Przedstawiono również znaczenie instytucjonalnych układów wspierania gospodarstw rolnych w kontekście dystrybucji uzyskiwanych dochodów oraz specyfiki działalności inwestycyjnej. Źródłem danych i informacji wykorzystanych do powyższych analiz były przeprowadzone w 2008 roku badania ankietowe w grupie około 400 gospodarstw rolnych.

**16 września 2010 roku**  
**Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie**

**Wystawa osiągnięć jednostek badawczo-rozwojowych  
i uczelni rolniczych  
/postery, stoiska promocyjne/**

- Instytut Agrofizyki Polskiej Akademii Nauk w Lublinie
- Instytut Ekonomiki i Gospodarki Żywnościowej - PIB w Warszawie
- Instytut Hodowli i Aklimatyzacji Roślin w Radzikowie
- Instytut Sadownictwa i Kwiaciarstwa w Skierniewicach
- Instytut Technologiczno-Przyrodniczy w Falentach
- Instytut Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa - PIB w Puławach
- Instytut Warzywnictwa w Skierniewicach
- Instytut Włókien Naturalnych i Roślin Zielarskich w Poznaniu
- Muzeum i Instytut Zoologii Polskiej Akademii Nauk w Warszawie
- Centralny Ośrodek Badania Odmian Roślin Uprawnych w Słupi Wielkiej



**Pozostali wystawcy:**

- Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa Biuro Powiatowe w Pruszkowie z/s w Brwinowie
- Poradnik Rolniczy
- Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego w Gołdkowie
- Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego w Kowalu
- Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego w Rudce
- Zespół Szkół Rolniczych Centrum Kształcenia Praktycznego w Pszczelej Woli

**17 września 2010 roku**  
**Centralna Biblioteka Rolnicza w Warszawie**

**Konferencja**  
**„Przyszłość rodzinnych gospodarstw rolnych**  
**w Polsce i w Europie”**

**PROGRAM**

- 10.15 - 10.30 Otwarcie konferencji
- 10.30 - 11.10 Przyszłość gospodarki rodzinnej w Polsce i Unii Europejskiej  
*prof. Jan Górecki - Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie*
- 11.10 - 11.50 Efektywność gospodarki rodzinnej w rolnictwie w warunkach globalizacji produkcji  
*prof. Józef Zegar - Zakład Ekonomiki Ogólnej, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy w Warszawie*
- 11.50-12.20 Przerwa na kawę
- 12.20-13.00 Socjologiczne aspekty funkcjonowania gospodarki rodzinnej w rolnictwie  
*prof. Kazimierz Korab, dr Mariusz Kosieradzki – Zakład Socjologii Wsi i Komunikowania Społecznego, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie*
- 13.00-13.40 Historyczne uwarunkowania polityki rolnej w EU i przyszłość gospodarki rodzinnej w rolnictwie  
*dr Czesław Siekierski - europoseł*
- 13.40-14.20 Stanowisko ICPPC wobec rodzinnych gospodarstw rolnych w Polsce i na świecie  
*Jadwiga Łopata - Wietrzna, Sir Julian Rose - ICPPC (International Coalition to Protect the Polish Countryside), Międzynarodowa Koalicja dla Ochrony Polskiej Wsi*
- 14.20-14.30 Podsumowanie konferencji
- 14.30-15.30 Obiad

**17 września 2010 roku**  
**Centralna Biblioteka Rolnicza w Warszawie**

**Kiermasz książek o tematyce rolniczej**  
**i naukach pokrewnych**